

14. Кореневский С.М., Захарова В.Н., Шамалов В.А., Миоценовые галогенные формации предгорий Карпат. – Л.: Недра, 1977. – 248 с.

15. Науменко В.В., Галий С.А. Стратиформные оруденения в структуре палеозоны Беньофа // Геология Советских Карпат: Сб. науч. тр. – К.: Наук. думка, 1989. – С. 135-142.

16. Металогения ртути. – М.: Недра, 1976. – 157 с.

17. Поливцев А.В., Поморцев Г.П., Борковский А.А. Газогеохимические поиски полезных ископаемых в Карпатском регионе. – К.: Наук. думка, 1990. – 196 с.

18. Голева Г.А. Редкие элементы в подземных водах Украинских Карпат // Сов. Геология. – 1976. – № 4. – С. 54-69.

19. Березовський І. Методологія генезису нафти / Геологія горючих копалин України. – Львів, 2001. – С. 22-23.

20. Аксенов А.А., Багдасарова М.В., Довжок Е.М. Бориславское нефтяное месторождение – пример разгрузки глубинных флюидных систем по тектоническим нарушениям // Пластовые дав-

1) лінійної залежності кількості розчиненого газу від тиску фазової рівноваги; ления в нефтегазоносных провинциях: Труды ИГиРГИ. Вып. 12. – М.: Недра, 1982. – С. 70-82.

21. Маєвський Б.Й. Роль нафтогазогеологічної науки в забезпеченні вуглеводневих сировиною // Проблеми нафтогазового комплексу України. 1993-2002. – Львів: УНГА, 2002. – С. 5-13.

22. Маевский Б.И., Зацеха Б.В., Антонишин О.И. Влияние эндогенных процессов на коллекторские свойства пород в связи с поисками залежей нефти и газа на больших глубинах // Тез. III Всесоюз. конф., 1-3 февраля 1983. – Москва: МИНХ и ГП, 1983. – С. 102-104.

23. Паньків Р.М. Літолого-геохімічні особливості і умови утворення родовищ сірки північно-західної частини Передкарпатського сірконосного басейну (на прикладі Язівського родовища) // Автореф. дис. канд. геол. наук. – Львів: ІГГК НАН України та НАК “Нафтогаз України”, 2002. – 20 с.

2) залежності з криволінійною ділянкою

УДК 547.912 (477)

ВПЛИВ ВИПАРУВАННЯ ПЛАСТОВИХ НАФТ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ РОЗРОБКИ ПОКЛАДІВ

М.М.Багнюк, Ю.Г.Філяс, Л.І.Федишин

ЛВ УкрДГРІ, 79000, м. Львів, пл. Міцкевича, 8, тел. (0322) 712268,
e-mail: lv_ukrdgri@polynet.lviv.ua

На основе экспериментального изучения характера дегазации пластовых нефтей различных типов предлагается ввести новый параметр – испаримость. Его определение позволит оценить потери массы флюидов в процессе разработки залежей на режиме истощения.

On the basis of experimental study of different types formation oils degassing character it is proposed to introduce a new parameter – evaporation. Its determination will allow to evaluate the losses of fluids mass in the process of pools development in depletion regime.

Газовміст (Γ) є однією з найважливіших характеристик пластових нафт. Він комплексно пов'язаний з рядом інших параметрів, наприклад, з об'ємним коефіцієнтом, густиною чи в'язкістю.

Конкретні значення Γ залежать передусім від природи пластового флюїду. Під час розробки покладу на режимі розчиненого газу, тобто в умовах падіння тиску нижче початкового тиску насичення флюїду ($p < p_n$), легкі компоненти виділяються із гомогенної суміші вуглеводнів, утворюючи окрему фазу. Інтенсивність розгазування може істотно змінюватися у кожному заданому інтервалі ($\Delta p = p_n - p$). Тому специфіку цього процесу визначають залежності $\Gamma = f(p)$, параметри для побудови яких одержують експериментальними дослідженнями пластової нафти.

А.Ю.Наміот [1] виділив три типи кривих дегазації пластових нафт за постійної температури $t_{пл}$:

тільки в областях низьких тисків;

3) залежності з криволінійними ділянками в області низьких та високих тисків.

Дослідження нафт засвідчує, що перший тип зміни газовмісту в природі не зустрічається, бо розчинена фаза не є однокомпонентною, а завжди являє собою суміш вуглеводневих і неуглеводневих сполук.

Більшості пластових нафт з низькими та середніми значеннями газовмісту відповідає другий тип залежностей $\Gamma = f(p)$. Їх криволінійна ділянка пов'язана з наявністю у розчині помітної кількості важких гомологів метану. Згадана функція поступово випрямляється, але може залишитися криволінійною і за вищих тисків. Коефіцієнти розчинності газу $b_{\Gamma} = \Delta\Gamma/\Delta p$ (фази непостійного складу) закономірно відображають зміну Γ .

Нафтам перехідного стану, а особливо близькокритичним вуглеводневим системам, притаманний третій тип процесу розгазування. Крім

області низьких значень тисків – до 5-8 МПа, всі залежності $\Gamma=f(p)$ мають також явно виражені тенденції приведеного тиску насичення $\bar{p}_n$ (рис. 1).

Таблиця 1 – Порівняння параметрів пластових флюїдів за стандартного однократного та диференціального розгазування

Вихідні дані і основні параметри	Системи					
	1	2	3	4	5	6
Родовище	Долинське	Лопушниське	Малодівицьке	Заводівське	Скоробагатківське	Наріжниське
Відклади, продуктивний горизонт	Еоцен	Альбсеноман	В-15	Палеоцен	В-19	В-20–21
$p_{пл}$, МПа $t_{пл}$, °С	33,1 78	72,2 106	29,7 84	58,5 122	4,6 125	40,3 104
Тип пластового флюїду*	ПН	ПН	НПС	НПС	БКВС	БКВС
Початковий тиск насичення $p_{нп}$, МПа	24,5	36,4	25,8	40,2	44,1	40,3
Газовміст, м ³ /м ³ Γ^o $\Gamma^д$	179,0 177,2	329,9 294,0	412,0 423,0	402,8 406,9	765,7 852,3	901,7 1028,4
Об'ємний коефіцієнт: $\lambda^o_{пл}$ $\lambda^д_{пл}$	1,465 1,405	1,711 1,638	2,334 2,274	2,032 2,060	2,894 3,444	3,796 4,892
Густина пластової нафти $\rho_{пл}$, кг/м ³	721,3	665,9	583,3	597,0	519,7	427,1
В'язкість пластової нафти $\mu_{пл}$, мПа·с	1,07	0,29	0,30	0,27	0,22	0,23
Густина дегазованої нафти, кг/м ³ $\rho^o_{нд}$ $\rho^д_{нд}$	845,0 846,7	823,8 836,2	811,7 814,0	833,8 840,4	830,1 837,6	816,4 823,9

Примітки: * ПН – пластова нафта звичайного типу; НПС – нафта перехідного стану; БКВС – близькокритична вуглеводнева система. Індекси “о” і “д” відповідають способів розгазування

жену початкову криволінійну ділянку. Це пояснюється зміною об'ємів рідкої фази за рахунок інтенсивного випарування – виділення великої кількості розчинених легких компонентів на першому етапі розробки. Характеру функцій $\Gamma=f(p)$ відповідає конфігурація кривих $\alpha_i=f(p)$.

Фізичні параметри пластової нафти вивчають експериментальним шляхом, виконуючи стандартне однократне і диференціальне розгазування її глибинних зразків (проб). Дегазація першим способом відбувається в стандартних поверхневих умовах з повним зниженням пластового тиску до атмосферного і пластової температури до 20°С. Диференціальний спосіб моделює процес розгазування безпосередньо в покладі, який розробляється на режимі розчиненого газу за поступового падіння тиску і постійної пластової температури.

Для порівняння динаміки залежностей $\Gamma^д=f(p)$ і $\Gamma^o=f(p)$ в процесі диференціального розгазування (індекс “д”) пластових нафт звичайного типу, нафт перехідного стану, а також близькокритичних флюїдів вибрано 6 вуглеводневих систем (табл. 1).

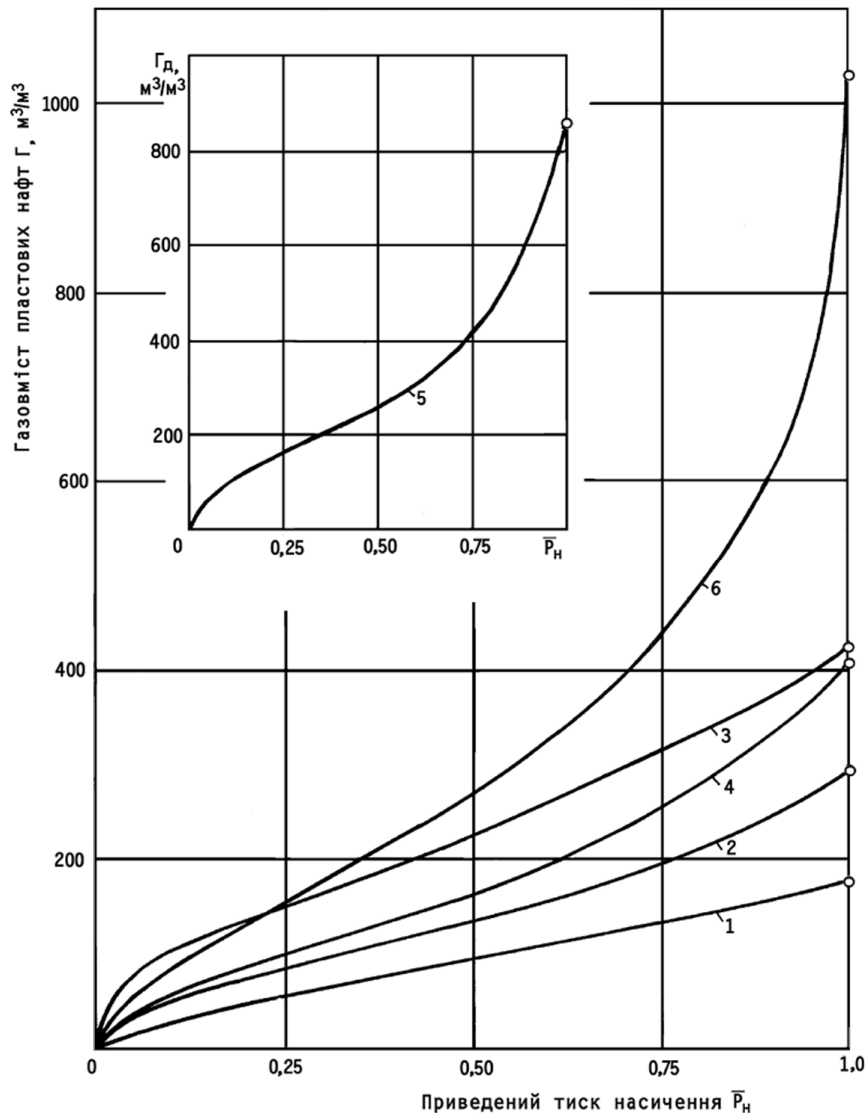
Використовуючи результати лабораторних досліджень, побудовано криві газовмісту як фу-

Цей параметр дає змогу вільно порівнювати характеристики пластових флюїдів незалежно від різниці між дійсними значеннями p_n . Величина $\bar{p}_n$ виражається як $p_n/p_{нп}$, де p_n – поточний, а $p_{нп}$ – початковий тиск фазової рівноваги (тиск насичення) даної системи. Отже, $\bar{p}_n \leq p_{нп}$ і $\bar{p}_n$ може змінюватися від 1 до 0. Для вибраних нафт конкретні тиски $p_{нп}$ знаходяться в межах 24,5-44,1 МПа (див. табл. 1).

Під час падіння p_n від 1,0 до 0,75 початковий газовміст нафт звичайного типу (системи 1 і 2) зменшується на 44-100 м³/м³, що становить 24,9-34,0% від його номінальних значень. У подальших інтервалах $\bar{p}_n$ – 0,75-0,50 і 0,50-0,25 – у рідкій фазі залишається відповідно 93,0-135,0 м³/м³ (45,9-52,5%) та 55,0-83,0 м³/м³ (28,3-31,0%) розчинених легких сполук. Процес розгазування стабільний, без різких змін коефіцієнтів $\alpha_3^д$ (рис. 2). Останні знижуються від 8,0-15,0 м³/м³ МПа⁻¹ ($\bar{p}_n \approx 1,0$), досягають мінімуму 5,5-6,5 м³/м³ МПа⁻¹ (при $\bar{p}_n = 0,3-0,4$), після якого на останньому етапі падіння тисків ($\bar{p}_n < 0,20-0,15$) зростають.

З нафт перехідного стану (системи 3 і 4) виділяються в аналогічних умовах значно більші об'єми газу (див. рис. 1). Так, при

систем характеризується великими діапазонами. Початкове, навіть неістотне, зниження тисків призводить до виникнення бурхливого про-

Пластові нафти родовищ і покладів:

- 1 – Долинське, еоценовий; 2 – Лопушнянське, альб-сеноманський; 3 – Малодівицьке, В-15;
- 4 – Заводівське, палеоценовий; 5 – Скоробагатківське, В-19; 6 – Наріжнянське, В-20-21

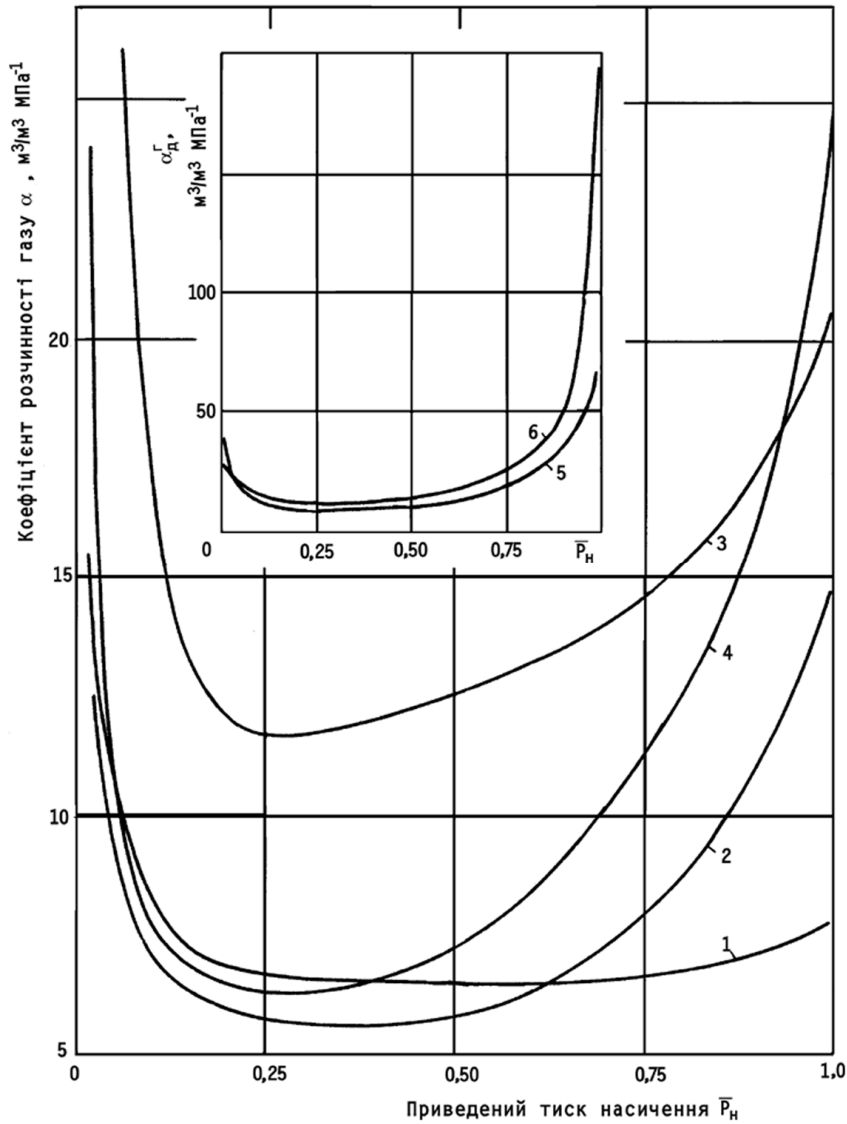
Рисунок 1 – Газовміст пластових нафт як функція приведенного тиску насичення $\Gamma^D = f(\bar{p}_H)$

$p_H = 1,0-0,75; 0,75-0,50; 0,50-0,25$ кількість сполук, що утворюють летку фазу, становить сумарно 108,0-151,9; 197,0-244,9 та 275,0-309,9 м³/м³. Відносна концентрація залишку цих компонентів у розчині змінюється адекватно: 62,7-74,5; 39,8-53,4 і 23,8-35,0 %. Як можна легко переко-нати, ці дані майже збігаються з ідентичними показниками для нафт звичайного типу.

Коефіцієнти α_{Γ}^D нафт звичайного типу і пе-рехідного стану при $\bar{p}_H \approx 1,0$ досягають 21,0-26,0 м³/м³ МПа⁻¹. Мінімуми функції $\alpha_{\Gamma}^D = f(\bar{p}_H)$ роз-ташовані в області тисків $\bar{p}_H = 0,2-0,3$ (рис. 2), тоді α_{Γ}^D становить 6,3-11,70 м³/м³ МПа⁻¹.

На відміну від інших пластових флюїдів розгазування близькокритичних вуглеводневих

цесу випарування рідкої фази. З падінням $\bar{p}_H$ тільки на 5% ($\bar{p}_H = 0,95$) газовмісти систем 5 і 6 втрачають 128,3-307,4 м³/м³ легких сполук, або 15,1-29,9% номінальних значень (див. рис. 1). При $p_H = 0,90$ кількість вуглеводнів у вільній газовій фазі суттєво зростає і становить 235,3-413,4 м³/м³ (27,6-40,3%). Такі масштаби проце-су зумовлені природою та складом флюїдів і виражені надвисокими коефіцієнтами розчин-ності (α_{Γ}^D). Вони досягають 70-200 м³/м³ МПа⁻¹ ($p_H \approx 1,0$), будучи у 6-10 чи 13-25 разів більши-ми за α_{Γ}^D відповідно нафт перехідного стану та нафт звичайного типу. В діапазоні приведених тисків від 1,0 до 0,8 коефіцієнти α_{Γ}^D стрімко

Пластові нафти родовищ і покладів:

- 1 – Долинське, еоценовий; 2 – Лопушянське, альб-сеноманський; 3 – Малодівицьке, В-15;
- 4 – Заводівське, палеоценовий; 5 – Скоробагатьківське, В-19; 6 – Наріжнянське, В-20-21

Рисунок 2 — Коефіцієнт розчинності газу $\alpha^D = f(\bar{p}_H)$

знижуються і поблизу $\bar{p}_H = 0,75$ стають уже сумірними з параметрами розчинності перехідних нафт (див. рис. 2). Але тоді ці системи дегазовані майже наполовину (50,7-57,3%). В подальшому інтенсивність виділення легких сполук дещо сповільнюється. Незважаючи на це, при $\bar{p}_H = 0,5$ у рідкій фазі залишається лише 26,5-30,5% від початково розчинених компонентів.

Надвисокі коефіцієнти α^D можуть сприяти впровадженню технології зворотного закачування газу в продуктивні горизонти (підтримування заданого тиску шляхом рециркуляції), однак проектування і практична реалізація згаданого процесу на родовищах, аналогічних Скоробагатьківському або Наріжнянському, враховуючи балансові запаси флюїдів, початкові значення p_H (40,3–44,1 МПа, див. табл. 1),

технічні труднощі та економічні витрати, залишаються малоймовірними.

У свою чергу різке випарування близько-критичних вуглеводневих систем в умовах постійного падіння тиску $p_H < p_{HP}$, матиме тільки негативні наслідки. Зросте фазова проникність порід для газу, що погіршить фільтраційні параметри колекторів для нафти. Продуктивність експлуатаційних свердловин за рідиною поступово знизиться. У піднятих на поверхню сумішах вуглеводнів співвідношення рідинних і легких сполук буде явно на користь останніх. Через те, очевидно, їх склад і фізичні властивості не відповідатимуть справжнім характеристикам пластових флюїдів. Такі суміші можна без особливих сумнівів помилково віднести до газоконденсатів.

Отже, у разі отримання із свердловин промислової продукції з газовими факторами

Таблиця 2 – Порівняння параметрів випарування пластових нафт

Показники	Системи					
	1	2	3	4	5	6
Тип пластового флюїду	ПН	ПН	НПС	НПС	БКВС	БКВС
Пластова температура $t_{пл}, ^\circ\text{C}$	78	106	84	122	125	104
Випарування:						
$V_n^o(y), \%$	20,0	27,7	40,4	31,3	44,8	49,3
$V_n^d(y), \%$	16,4	23,3	38,6	31,7	53,2	60,6

$G_F > 350-400 \text{ м}^3/\text{м}^3$ виникає проблема надійного визначення природи глибинних вуглеводневих систем. З цією метою необхідно провести комплекс спеціальних дослідницьких робіт, рекомендованих УкрДГРІ [2].

За рахунок легких сполук, що виділяються з розчину в окрему фазу, зменшується початкова маса флюїду. Втрати маси, визначені об'ємами та густиною газових компонентів, коливаються в широких межах – від 2-5 до 30%, а у випадку близькокритичних вуглеводневих систем можуть перевищувати 50%. Для їх загальної оцінки пропонується ввести додаткову комплексну характеристику – випарування пластових нафт (V_n).

Розглянемо сумарне випарування в стандартному однократному, $V_n^o(y)$, і диференціальному, $V_n^d(y)$, процесах дегазації, а також диференціальну залежність випарування V_n^d як відносну масу рідини, здатну перетворитися на газ (пару) після зниження тиску на одиницю.

Сумарне випарування можна визначити за такими формулами:

для стандартного однократного розгазування

$$V_n^o(y) = \frac{G_\Gamma^o}{G_{нпл}} = 1 - \frac{c_{нд}^o}{l_{пл}^o \cdot c_{пл}}, \quad (1)$$

для диференціального розгазування

$$V_n^d(y) = \frac{G_\Gamma^d}{G_{нпл}} = 1 - \frac{c_{нд}^d}{l_{пл}^d \cdot c_{пл}}, \quad (2)$$

де: $G_{нпл}$ – початкова маса пластової нафти, кг;
 G_Γ^o і G_Γ^d – повна маса утвореної газової фази, кг;

$l_{пл}^o$ і $l_{пл}^d$ – об'ємний коефіцієнт нафти;
 $\rho_{пл}$ – густина нафти в пластових умовах, $\text{кг}/\text{м}^3$;

$c_{нд}^o$ і $c_{нд}^d$ – густина дегазованої нафти, $\text{кг}/\text{м}^3$.

Індекси “о” і “д” відповідають способам розгазування.

Випарування $V_n^o(y)$ і $V_n^d(y)$ одержимо як показник у частках одиниці. Можна також виражати його в процентах.

Окрім відомих факторів – типу глибинних флюїдів, газовмісту, густини легких компонен-

тів і способу розгазування, конкретні значення V_n залежать ще від пластової температури. Згідно з численними розрахунками, сумарні втрати початкової маси в стандартному однократному процесі становлять до 25-28% для звичайних пластових нафт, 26-45% для нафт перехідного стану і 45-56% для близькокритичних вуглеводневих систем. Як правило, в умовах пластових температур до 85-100 $^\circ\text{C}$ об'ємні коефіцієнти $l_{пл}^o$ більші за $l_{пл}^d$. Густини дегазованих нафт $c_{нд}^o$ і $c_{нд}^d$ майже ідентичні. Про це свідчить їх відношення: $c_{нд}^o / c_{нд}^d = 1,000-1,014$. В результаті $V_n^o(y) > V_n^d(y)$.

Наслідком загального зростання температури є скорочення різниці між $l_{пл}^o$ і $l_{пл}^d$. У диференціальному процесі розгазування, при $t_{пл} > 100-110^\circ\text{C}$, газова фаза істотно збагачується важкими компонентами (гомологами метану), які здатні випаровуватися з рідких вуглеводнів. Тоді спостерігається зворотна залежність $l_{пл}^o < l_{пл}^d$ і $V_n^o(y) < V_n^d(y)$. Крім того, густини $c_{нд}^d$ на 2-4% вищі від $c_{нд}^o$. В умовах згаданих високих глибинних температур нафти звичайного типу втрачають сумарно в цьому процесі до 28-30%, нафти перехідного стану 30-50%, а близькокритичні вуглеводневі системи – 50-65% своєї початкової маси (табл. 2).

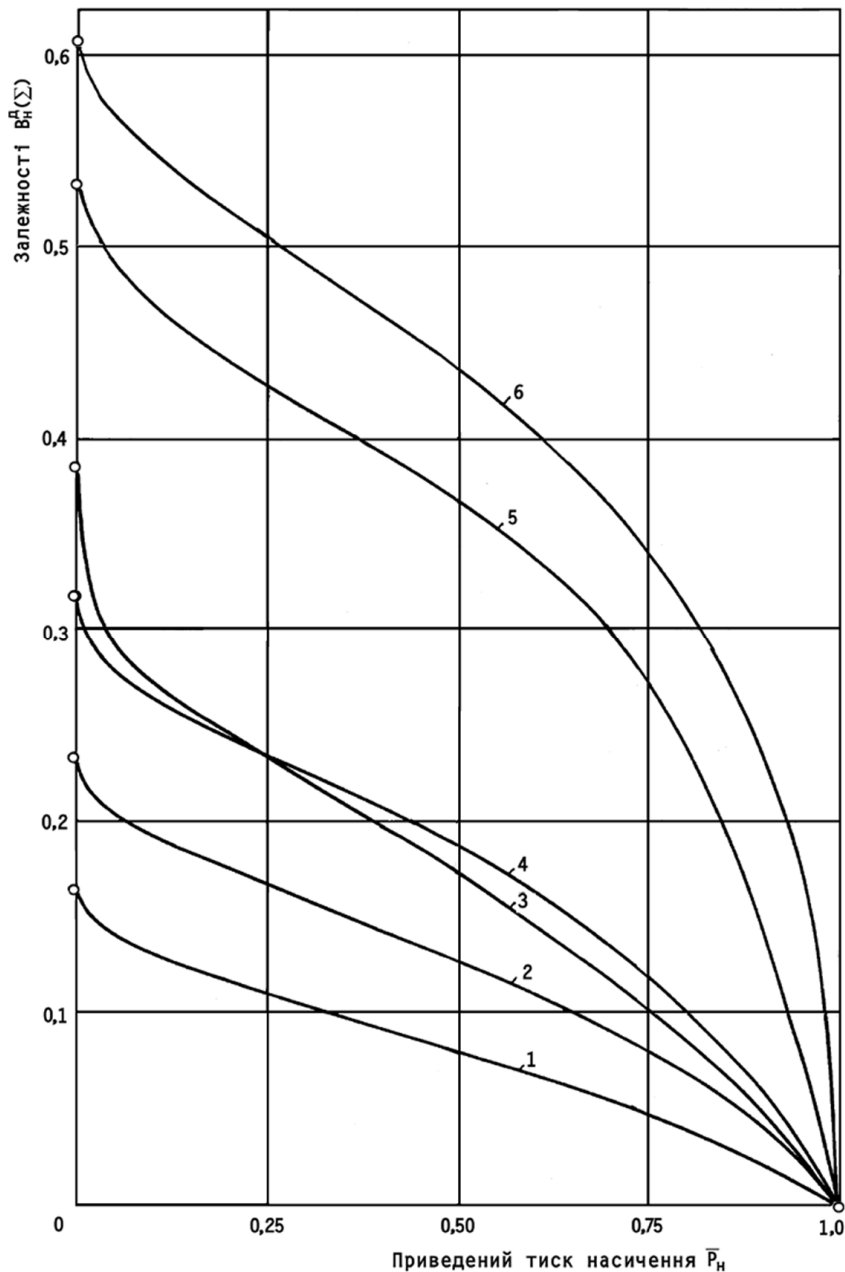
Оскільки падіння тиску під час розробки родовища – процес поступовий, на основі експериментальних матеріалів доцільно будувати сумарні залежності $V_n^d(y) = f(\bar{p}_n)$

$$V_n^d(y)_i = \frac{\sum_{i=1}^i \Delta G_i^d \cdot c_{гi}^{cp}}{l_{пл}^d \cdot c_{пл}}, \quad (3)$$

де: ΔG_i^d – кількість газу, що виділився з розчину на i -ому ступені падіння тиску, м^3 ;
 $\rho_{гi}^{cp}$ – середня густина газу на тому самому ступеню, $\text{кг}/\text{м}^3$.

З використанням стандартних кривих $\lambda^d = f(p)$ і $\rho_n = f(p)$ даний параметр визначається за формулою

$$V_n^d(y)_i = 1 - \frac{l_i^d \cdot c_{нi}}{l_{пл}^d \cdot c_{пл}}. \quad (4)$$

Пластові нафти родовищ і покладів:

1 – Долинське, еоценовий; 2 – Лопушниське, альб-сеноманський; 3 – Малодівицьке, В-15;
4 – Заводівське, палеоценовий; 5 – Скоробагатьківське, В-19; 6 – Наріжниське, В-20-21

Рисунок 3 — Залежності $V_H^d(\Sigma) = f(\bar{p}_n)$

В цьому рівнянні λ_n^d та $\rho_{ні}$ – об’ємні коефіцієнти і густини газонасичених нафт за будь-якого поточного тиску в покладі, нижчого від початкового тиску фазової рівноваги, $p_n < p_{нп}$. Результати розрахунків, одержані згідно з рівняннями (3) і (4), рівноцінні. За атмосферного тиску вирази (2)-(4) відповідають один одному.

За допомогою наведених вище рівнянь побудовано криві випарування $V_H^d(\Sigma)$ в залежності від приведених значень тиску (рис. 3). Вони наочно ілюструють динаміку зростаючих втрат маси систем 1–6.

Так, в умовах $\bar{p}_n = 0,75; 0,50$ та $0,25$ з нафти перехідного стану Малодівицького родовища (горизонт В-15) поступово виділяється в сумі $108,0; 197,0$ і $275,0 \text{ м}^3/\text{м}^3$ розчиненого газу. Одночасно змінюється $V_H^d(y) - 10,2; 17,3$ та $23,4\%$. Залежності $V_H^d(y) = f(\bar{p}_n)$ для нафт звичайного типу більш пологі. В такому самому діапазоні $\bar{p}_n$ їх випарування становить: $4,5-8,0; 8,0-12,8$ і $10,9-16,6\%$.

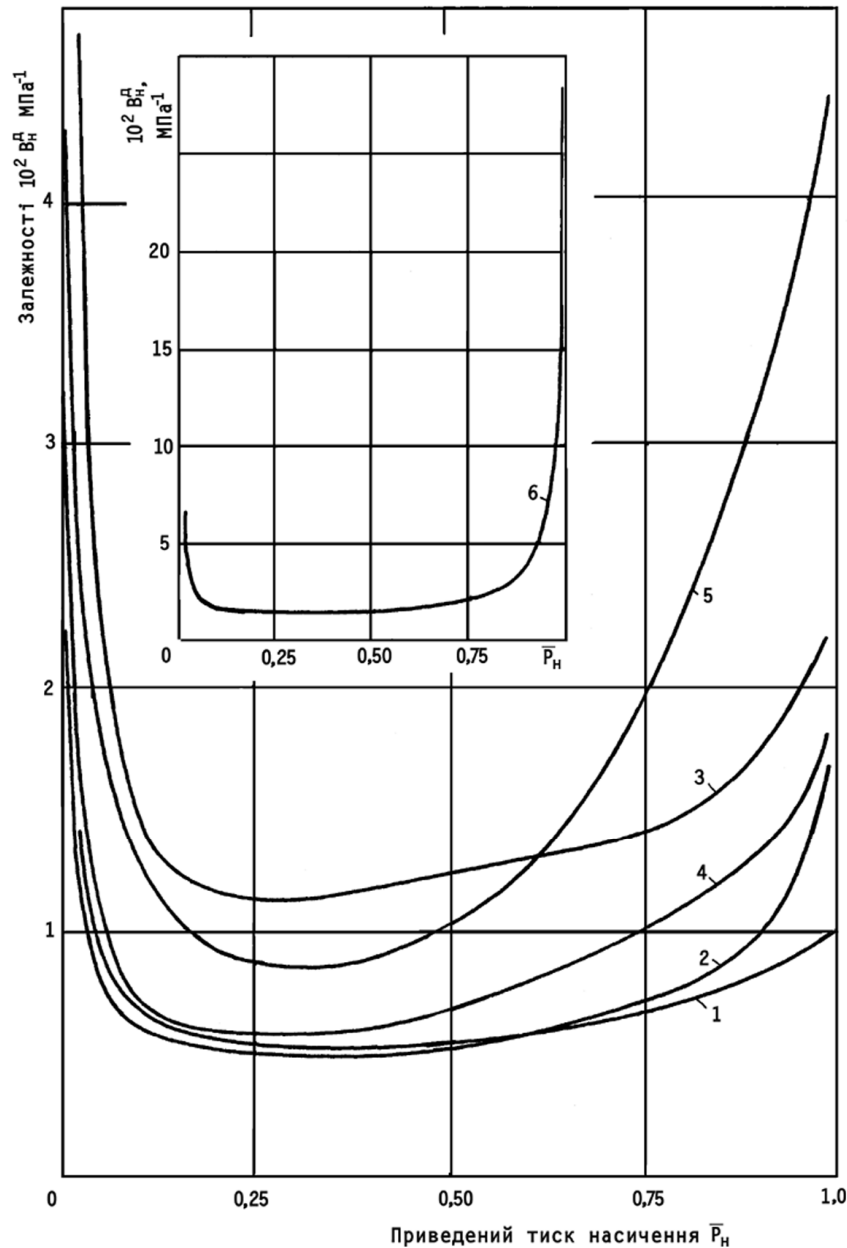
Показники $V_H^d(y)$ близько критичного флюїду Наріжниського родовища (горизонт В-

20–21) досягають 17,8 і 23,7% за падіння тиску $\bar{p}_H$ в межах 1,0-0,95 та 0,95-0,90. Отже, незначне, всього на 10%, зниження приведенного тиску фазової рівноваги спричинює втрату системою майже чверті своєї початкової маси. В подальшому, при $\bar{p}_H = 0,75$, випарування збіль-

Диференціальна залежність випарування в загальному вигляді розраховується за рівнянням

$$V_H^d = \frac{dG_G}{G_H \cdot \Delta p}, \quad (5)$$

де: ΔG_G – маса газової фази, що утворилася під час зниження тиску на Δp ;

Пластові нафти родовищ і покладів:
 1 – Долинське, еоценовий; 2 – Лопушлянське, альб-сеноманський; 3 – Малодівицьке, В-15;
 4 – Заводівське, палеоценовий; 5 – Скоробагатківське, В-19; 6 – Наріжнянське, В-20-21

Рисунок 4 — Залежності $V_H^d = f(\bar{p}_H)$

шується до 34,1 %, а при $\bar{p}_H = 0,50$ – до 43,7 %.

Другий представник пластових флюїдів цього типу – нафта Скоробагатківського родовища (горизонт В-19) характеризується дещо меншими показниками $V_H^d(y)$ (рис. 3).

G_H – початкова маса вуглеводневого флюїду.

Рівняння (5) вперше застосував Е.Б.Чекалюк, пов'язуючи зміну об'ємних коефіцієнтів і густин систем з утворенням певної кількості легкої фази [3]. На той час ще не були розвідані поклади не тільки близькокритичних флюїдів,

але й нафт перехідного стану. Експериментально вивчалися лише пластові нафти звичайного типу, що залягають переважно на глибинах до 3000–3200 м, максимальні газомісти яких не перевищують 200–250 м³/м³. Тому абсолютні значення V_n^d виявилися неістотними. Майже у повному діапазоні зниження тисків вони коливаються в межах $(0,4-0,8) \cdot 10^{-2}$ МПа⁻¹.

Розрахунки диференціального випарування V_n^d у поточному процесі рекомендуємо вести згідно з рівняннями

$$V_n^d = \frac{DG_i^d \cdot c_{gi}^{cp}}{\left(L_{пл}^d \cdot c_{пл} - \sum_{j=1}^{i-1} DG_j^d \cdot c_{ij}^{cp} \right) \Delta p_i}, \quad (6)$$

де Δp_i – падіння пластового тиску на даному ступені, МПа.

Якщо відомі експериментальні залежності $\lambda^d = f(p)$ і $\rho_n = f(p)$, то рівняння (6) можна записати у вигляді

$$V_n^d = \frac{1}{\Delta p_i} \left(1 - \frac{L_i^d \cdot c_{ni}}{L_{i-1}^d \cdot c_{ni-1}} \right). \quad (7)$$

Для першого ступеня падіння пластового тиску добуток $\lambda_{i-1}^d \cdot \rho_{ni-1}$ відповідає початковій масі флюїду $G_{нпл} = \lambda_{нпл}^d \cdot \rho_{нпл}$.

Застосовуючи рівняння (6) або (7), абсолютне значення V_n^d одержимо в частках одиниці. Його розмірність виражається у МПа⁻¹.

Диференціальні залежності випарування і функції коефіцієнтів розчинності газу однотипні. В цьому неважко переконатися, порівнюючи криві $V_n^d = f(\bar{p}_n)$ (рис. 4) і $b_{г}^d = f(\bar{p}_n)$ (див. рис. 2). Вони мають подібну конфігурацію. Згідно з результатами досліджень, значення V_n^d знижуються від $(4,5-28,0) \cdot 10^{-2}$ МПа⁻¹ (близько-критичні системи); $(1,8-2,2) \cdot 10^{-2}$ МПа⁻¹ (нафти перехідного стану) та $(1,0-1,7) \cdot 10^{-2}$ МПа⁻¹ (звичайні пластові нафти) для $\bar{p}_n \approx 1,0$; досягають мінімумів $(0,5-1,2) \cdot 10^{-2}$ МПа⁻¹ в області середніх тисків фазової рівноваги ($\bar{p}_n = 0,25-0,40$), а

Перша нитка нафтопроводу Лисичанськ-

УДК 622.691.4

ГІДРАВЛІЧНІ РОЗРАХУНКИ ПРОЦЕСУ ВИТІСНЕННЯ НАФТИ З ПЕРШОЇ НИТКИ НАФТОПРОВОДУ ЛИСИЧАНСЬК-ТИХОРЕЦЬК

М.Д.Середюк, А.С.Івоняк

ІФНТУНГ, 76019, м. Івано-Франківськ, вул. Карпатська, 15, тел. (03422) 42166,
e-mail: tzng@ifdtung.if.ua

Выполнены гидравлические расчеты последовательного перемещения нефти и воды по рельефному трубопроводу и разработаны рекомендации по освобождению от нефти первой нитки нефтепровода Лисичанск-Тихорецк.

Тихорецьк – це частина складної за структурою двониткової нафтопровідної системи, яка здійснювала перекачування нафти на експорт через морський порт у Новоросійську (Росія). У межах території України пролягає 179 км траси зазначеного нафтопроводу. Після спорудження в 2001 році обвідної ділянки нафтопроводу, яка проходить територією Росії, обсяги транзиту відтак знову зростають при $\bar{p}_n < 0,20-0,25$ (див. рис. 4). Отже, випарування різних вуглеводневих флюїдів змінюється в дуже широких межах.

Криві $V_n^d(p)$ і $V_n^d(\bar{p}_n)$ як функції p_n або $\bar{p}_n$ можна будувати у повному діапазоні падіння тиску в покладі – від початкового $p_{нп}$ до атмосферного. Проте доцільно обмежувати розрахунки тиском закидування розробки (p_k). Останній диктується конкретними технічними і технологічними вимогами.

Величини $V_n^o(p)$ і $V_n^d(\bar{p}_n)$ рекомендується використовувати для оцінки запасів нафти та розчинених газових вуглеводневих сполук. Диференціальні залежності V_n^d знайдуть практичне застосування в розрахунках нафтовилучення продуктивних горизонтів, що розробляються на режимах розчиненого газу [4].

Література

1. Намиот А.Ю. Фазовые равновесия в добыче нефти. – М.: Недра, 1976. – 183 с.
2. Філяс Ю.Г. Нафти перехідного стану і близькокритичні вуглеводневі системи // Геологія і геохімія горючих копалин. – № 1-2 (94-95). – С. 96-106.
3. Чекалюк Э.Б. Основы пьезометрии залежей нефти и газа. – К.: Гос. изд-во технич. лит. УССР, 1961. – 286 с.
4. Філяс Ю.Г. Випарування пластових нафт // Нафта-Газ України-98. Матеріали 5-ї Міжнародної конференції: Зб. наук. праць – Полтава: УНГА, 1998. – С. 82-83.

нафти по вітчизняній ділянці нафтопроводу Лисичанськ-Тихорецьк різко скоротилися. Суттєве зменшення обсягів перекачування нафти по ділянці Лисичанськ-Родіонівка призвело до економічної недоцільності експлуатації двони-